

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 336.76.009.12(045)

Т.В. Марена

СУЧАСНІ КОМПЛЕКСНІ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

У статті систематизовано комплексні методики оцінки рівня конкурентоспроможності національних фінансових ринків. Здійснено порівняльний аналіз інтегральних показників розвитку фінансових ринків. Визначено переваги та недоліки інтегральних методик Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту.

Ключові слова: фінансовий ринок, конкурентоспроможність, фінансовий розвиток, фінансова стійкість.

У специфічних умовах сучасного світогосподарського розвитку особливого значення набуває наявність стабільно функціонуючого фінансового ринку – як на національному та регіональному, так і на глобальному рівнях. Ефективний та стійкий до потрясінь фінансовий сектор є запорукою стабільного розвитку світової економічної системи, а конкурентоспроможні фінансові ринки країн є важливою умовою забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національних економік.

Для вчасного виявлення проблем, пов'язаних з дестабілізацією фінансового ринку та порушенням його функції залучати та ефективно перерозподіляти фінансові ресурси, необхідно здійснювати постійний моніторинг основних показників його розвитку та його здатності конкурувати з фінансовими ринками інших країн. При цьому єдина загальноприйнята методика оцінки рівня конкурентоспроможності та ступеня розвитку національних фінансових ринків сьогодні відсутня.

В сучасних аналітичних дослідженнях для оцінки конкурентоспроможності та стабільності національних та регіональних фінансових ринків використовуються як окремі показники (наприклад, показники фінансової глибини або ліквідності ринку, фінансової інтеграції тощо), так і комплексні методики, що дозволяють надати більш повну оцінку рівня конкурентоспроможності фінансового ринку та ефективності його функціонування і розробляються спеціалістами Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного інституту розвитку менеджменту. Однак в науковій літературі недостатньо уваги приділено порівнянню зазначених методик, висвітленню їх переваг та недоліків.

Метою наукової роботи є систематизація сучасних комплексних методик визначення рівня конкурентоспроможності фінансових ринків, проведення порівняльного аналізу інтегральних показників розвитку фінансових ринків для обґрунтування їх переваг та недоліків.

У найбільш узагальненому вигляді конкурентоспроможним сьогодні вважається багатосегментний фінансовий ринок, що надає широкий спектр фінансових послуг за конкурентними цінами, оперує великою кількістю фінансових інструментів, демонструє високі показники роботи фінансово-кредитних установ та забезпечує надійний захист прав всіх його учасників.

Серед всіх існуючих методик визначення рівня конкурентоспроможності, для оцінки конкурентоспроможності фінансових ринків використовуються, переважно,

інтегральні методи, засновані на розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності та побудові відповідних рейтингів.

Інтегральні індекси конкурентоспроможності національних фінансових ринків розраховуються спеціалістами Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) та Міжнародного інституту розвитку менеджменту на базі трьох методик. При цьому в двох методиках рівень розвитку фінансового ринку розглядається як складова загальної конкурентоспроможності національної економіки (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика інтегральних показників оцінки конкурентоспроможності фінансових ринків

№	Характеристика методики	Назва інтегрального показника конкурентоспроможності фінансових ринків		
		<i>Індекс розвиненості фінансового ринку</i>	<i>Рівень фінансового розвитку</i>	<i>Рівень розвитку фінансового ринку</i>
1.	Розробник	Всесвітній економічний форум	Всесвітній економічний форум	Міжнародний інститут розвитку менеджменту
2.	Видання	Звіт про глобальну конкурентоспроможність (The Global Competitiveness Report)	Звіт про фінансовий розвиток (The Financial Development Report)	Щорічник світової конкурентоспроможності (World Competitiveness Yearbook)
3.	Походження індексу	Складова індексу глобальної конкурентоспроможності	Самостійний індекс	Складова фактору «Ефективність бізнесу» індексу конкурентоспроможності національної економіки
4.	Кількість досліджуваних національних фінансових ринків	148 (2013-2014 pp.)	62 (2012 p.)	60 (2013 p.)
5.	Субфактори, що враховуються при розрахунку інтегрального показника	1) Показники ефективності фінансових ринків. 2) Показники довіри до фінансових ринків.	1) Інституційне середовище. 2) Діловий клімат. 3) Фінансова стабільність. 4) Банківські фінансові послуги. 5) Небанківські фінансові послуги. 6) Фінансові ринки. 7) Фінансова відкритість.	1) Ефективність банківської системи. 2) Ефективність фондового ринку. 3) Особливості управління фінансами.

6.	Перша трійка країн в рейтингу	Гонконг, Сінгапур, ПАР (2013 р.)	Гонконг, США, Великобританія (2012 р.)	США, Гонконг, Канада (2013 р.)
7.	Місце України в рейтингу	117	59	60

Примітка. Складено автором на основі даних [1,5,6,7]

Всесвітній економічний форум розраховує два інтегральних показника конкурентоспроможності фінансових ринків – індекс розвиненості фінансових ринків як складову індексу глобальної конкурентоспроможності та індекс фінансового розвитку.

Відповідно до першої методики, розвиненість фінансового ринку розглядається як фактор (представлений групою відповідних показників), який разом з іншими 11 факторами визначає загальний індекс глобальної конкурентоспроможності. Розрахунок індексу базується на оцінці показників ефективності фінансового ринку (наявність та доступність фінансових послуг, можливості фінансування через фондовий ринок, доступність кредиту, наявність венчурного капіталу) та довіри до фінансової системи (стійкість банківської системи, регламентація роботи фондових бірж, рівень захисту прав кредиторів та позичальників). Показники оцінюються як з використанням загальнодоступних статистичних даних про стан фінансового сектору, так і за результатами опитування керівників компаній по всьому світу.

Перевагою зазначеної методики є вільний доступ до аналітичного звіту «The Global Competitiveness Report», а також велика вибірка країн, фінансові ринки яких підлягають оцінці, що дозволяє отримати більш повне уявлення про стан не тільки національних та регіональних фінансових систем, але й світового фінансового ринку.

Друга методика, яка використовується Всесвітнім економічним форумом для оцінки конкурентоспроможності національних фінансових ринків з 2008 р., передбачає розрахунок показника рівня фінансового розвитку. При цьому під фінансовим розвитком спеціалісти ВЕФ розуміють сукупність чинників, політики та інституцій, які забезпечують ефективне фінансове посередництво та функціонування фінансових ринків, а також вільний доступ до капіталу та фінансових послуг [6]. Високий рівень фінансового розвитку країни, перш за все, пов'язується з наявністю великої кількості фінансових послуг, що дозволяє диверсифікувати ризики учасників ринку.

Відповідно до методики ВЕФ, рівень фінансового розвитку визначається на основі оцінки показників, згрупованих у наступні категорії: інституційне середовище (правова та інституційна база функціонування фінансових ринків), діловий клімат (кадрове, матеріально-технічне та технологічне забезпечення роботи фінансового сектору), фінансова стабільність (схильність фінансової системи до різних типів криз), банківські фінансові послуги (показники роботи банківської системи), небанківські фінансові послуги (роль небанківських фінансово-кредитних установ, показники їх роботи), фінансові ринки (стан ринків акцій, облігацій, деривативів та валютного ринку), фінансова відкритість (наявність вільного доступу до капіталу та фінансових послуг).

Перевагою даної методики, як і у попередньому випадку, є вільний доступ до аналітичного видання «The Financial Development Report», а також значна кількість аналізованих параметрів, що дає можливість надання більш глибокої та точної оцінки рівня фінансового розвитку національних економік. З іншого боку, кількість фінансових ринків, які є об'єктами аналізу, є більш ніж вдвічі меншою порівняно з попередньою методикою (62 країни порівняно з 148 країнами), що робить звітні дані

дещо обмеженими.

Аналогічний недолік є характерним і для методики оцінки конкурентоспроможності фінансових ринків, запропонованої Міжнародним інститутом розвитку менеджменту, відповідно до якої спеціалістами інституту та провідними науковцями оцінюється стан всього 60 національних фінансових ринків. Отриманий індекс розвитку фінансових ринків є не самостійним показником, а субфактором, який включено до фактору «Ефективність бізнесу» при розрахунку загального індексу конкурентоспроможності національної економіки.

За методикою Міжнародного інституту розвитку менеджменту, розрахунок індексу розвитку фінансових ринків засновано на оцінці трьох головних складових: ефективність банківської системи (розмір банківських активів, масштаби операцій з банківськими картками, якість фінансових послуг, прозорість фінансових інститутів, фінансові ризики, регулювання банківського сектору), ефективність фондового ринку (капіталізація фондового ринку, здатність фондового ринку забезпечувати фінансування підприємств, обсяги операцій на ринку цінних паперів, кількість вітчизняних лістингових компаній, динаміка фондових індексів, захист прав акціонерів), особливості управління фінансами (доступність кредиту та венчурного капіталу для бізнесу, вплив корпоративної заборгованості на конкурентоспроможність підприємств).

Рейтинги країн, які складаються відповідно до трьох розглянутих типів оцінки конкурентоспроможності фінансових ринків, незважаючи на різницю в методиках, в цілому демонструють схожі результати. Так, обидва рейтинги ВЕФ в останні роки очолює фінансовий ринок Гонконгу, який в рейтингу Міжнародного інституту розвитку менеджменту посідає 2-ге місце. Фінансовий ринок України посідає одне з останніх місць в рейтингу ВЕФ за рівнем фінансового розвитку і останнє місце в рейтингу Міжнародного інституту розвитку менеджменту.

Спільною рисою вищерозглянутих методик є виведення на основі проведених оцінок окремих показників агрегованого (узагальненого) індексу розвиненості фінансового ринку і рейтингування країн відповідно до значень індексу. Крім індексних методів визначення конкурентоспроможності фінансових ринків, досить широко використовуються й інші комплексні методики, які дозволяють надати загальну оцінку стану фінансового сектору країни або регіону, однак без розрахунку узагальненого показника. Такі методики пропонують певні систематизовані переліки показників, комплексна оцінка яких має здійснюватися при визначенні рівня розвитку фінансового ринку.

Дослідження сучасної наукової літератури та аналітичних видань дозволяє виділити наступні комплексні методики оцінки конкурентоспроможності та ефективності національних фінансових ринків, які мають характер систематизації оціночних критеріїв:

1) Концептуальна методика оцінки стану фінансових ринків, розроблена Світовим банком. Методика пропонує оцінювати фінансові ринки (акцент робиться на фондовому ринку та ринку банківських послуг) та фінансові інститути у контексті фінансової глибини (розміру), доступності, ефективності та стабільності. Результати аналізу фінансових секторів за зазначеними критеріями надаються у вигляді бази даних «The World Bank's Global Financial Development Database» [3].

2) Методика оцінки фінансового сектору, розроблена спільно Міжнародним валютним фондом і Міжнародним банком реконструкції та розвитку («Financial Sector Assessment Program»). Методика, заснована на оцінці показників фінансової стабільності (за цю частину відповідає МВФ) та фінансового розвитку (за цю складову відповідає МБРР), використовується країнами при складанні індивідуальних звітів.

Деталізована методика оцінки стану національних фінансових ринків публікується у відповідному довіднику МВФ («Financial Sector Assessment: A Handbook») [2].

Інші існуючі методики оцінки конкурентоспроможності та рівня розвитку фінансових ринків мають більш спеціалізований характер, оскільки зосереджуються на дослідженні окремих складових фінансового сектору або окремих сегментів фінансового ринку (наприклад, методика оцінки індикаторів фінансової стійкості – Financial Soundness Indicators – використовується МВФ для аналізу поточного фінансового стану та фінансової стійкості сектору фінансових установ країни).

Таким чином, ґрунтуючись на дещо різних критеріях оцінки та використовуючи різну кількість національних ринків у якості об'єктів дослідження, сучасні інтегральні методики визначення рівня конкурентоспроможності фінансових ринків тим не менш демонструють схожі результати рейтингування країн за рівнем фінансового розвитку. Загальною перевагою інтегральних методик Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту є можливість співставлення стану національних фінансових ринків різних країн з метою проведення порівняльних досліджень. Крім того, вони дають змогу використання побудованих рейтингів для оцінки загального рівня розвитку регіональних фінансових ринків. Методики, що застосовуються МВФ та МБРР, мають вигляд систематизованих переліків оціночних показників, аналіз яких дає можливість отримати уявлення про стан фінансового сектору в країні. Однак проведення міжкраїнних та міжрегіональних порівнянь фінансових ринків на основі цих методик є досить складним.

Результати застосування розглянутих методик та побудовані на їх основі рейтинги національних фінансових ринків, а також дослідження впливу індексів розвитку фінансових ринків на загальний показник конкурентоспроможності національних економік можуть стати предметом подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. Хватов Ю.Ю. Сравнительный анализ международных рейтингов конкурентоспособности стран / Ю.Ю. Хватов // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. - № 1 (5). - Том 2. – С. 390-398.
2. Financial Sector Assessment Program. – IMF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/NP/fsap/fssa.aspx>.
3. Financial Sector Development Indicators: Comprehensive assessment through enhanced information capacity. - The World Bank, Financial Sector Operations and Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/about/world-development-indicators-data/financial-sector>.
4. Financial Soundness Indicators. – IMF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fsi.imf.org/>
5. IMD World Competitiveness Yearbook. – International Institute for Management Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>.
6. The Financial Development Report. – WEF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до звіту: <http://www.weforum.org/reports/financial-development-report>.
7. The Global Competitiveness Report. – WEF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до звіту: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report>.

T.V. Marena

**ACTUAL INTEGRATED METHODS OF THE FINANCIAL MARKETS
COMPETITIVENESS EVALUATION**

Integrated methods for assessing national financial markets competitiveness are systematized in the article. The comparative analysis of integrated indicators of financial markets development is conducted. The advantages and disadvantages of integrated methods of the World Economic Forum and the International Institute for Management Development are defined.

УДК 658.64–054.6:614.215

Н.І. Ведмідь

**МЕТОДИКА ПОБУДОВИ БАЗОВИХ СЕГМЕНТІВ СПОЖИВАЧІВ
САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ТА ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ З УРАХУВАННЯМ
СЕРВІСНОЇ КОМПОНЕНТИ**

На основі поєднання методу «дерева поділу» та укрупнення сегментів за допомогою сукупності критеріїв, запропоновано методику побудови базових сервісних сегментів споживачів на ринку санаторно-курортних та оздоровчих послуг. Сформовано та охарактеризовано дев'ять сегментів споживачів національного ринку санаторно-курортних та оздоровчих послуг з урахуванням їх відношення до якості сервісу національних підприємств.

Ключові слова: санаторно-курортні та оздоровчі підприємства, санаторно-курортні та оздоровчі послуги, сервісо-орієнтована сегментація, критерії сегментації.

Постановка проблеми. Визначення змісту та якості наданих санаторно-курортних та оздоровчих послуг можливе лише при чіткому баченні поведінкової моделі відпочиваючого, побудова якої базується, на базі загальноприйнятих критеріїв сегментування та з урахуванням особливостей ставлення потенційних відпочиваючих до важливості і змістовного наповнення сервісної діяльності санаторно-курортних і оздоровчих підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам дослідження сегментації ринку споживачів присвячено роботи О. Архіпова, Л. Шульгіної, І. Борисенко, М. Герасімова, О. Громова та інших дослідників [1-11].

Однак у більшості даних праць здійснено лише загальний аналіз, і питання сегментування ринку санаторно-курортних послуг хоч і визначається як дуже важливе, але залишається майже не розробленим. Не вирішеною при цьому залишається проблема специфіки сегментування ринку санаторно-курортних та оздоровчих послуг.

Мета даної статті. Розроблення методики формування базових сегментів споживачів санаторно-курортних та оздоровчих послуг з урахуванням сервісної компоненти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В зазначених вище працях, розроблена база сегментування передбачає, насамперед, урахування географічних, демографічних та соціально-економічних характеристик споживачів, які на нашу думку, обов'язково повинні використовуватись у сервісній сегментації, але тією мірою, в якій вони формують попит на санаторно-курортні та оздоровчі послуги.